

Антонюк Л.А.

старший викладач кафедри професійної та вищої освіти
Центральний інститут післядипломної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України
м. Київ, Україна

ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ – ОДИН З ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК

За даними світової статистики, загальна кількість дорослих, які навчаються, вже перевищує загальну кількість учнів у закладах дитячої і юнацької освіти. Відповідно до соціальних прогнозів міжнародних організацій у ХХІ столітті освіта дорослих відіграватиме провідну роль у контексті забезпечення сталого й збалансованого прогресу особистості та суспільства.

Для успішної розбудови системи освіти дорослих у нашій країні, поряд з використанням усього кращого з вітчизняної педагогічної спадщини, важливого значення набуває вивчення та впровадження зарубіжного досвіду.

Питання та проблеми неперервної освіти дорослих висвітлені у працях відомих українських науковців С.У. Гончаренка, Р.С. Гуревича, Н.М. Дем'яненко, Г.С. Костюка, Л.Б. Лук'янової, Н.Г. Ничкало, В.В. Олійника, С.О. Сисоєвої, Л.Є. Сігаєвої та ін.

Найпоширенішим трактуванням поняття «освіта дорослих» є розгляд її як будь-якої освітньої діяльності дорослої людини незалежно від змісту, професійної спрямованості, термінів і форм навчання. Єдиним критерієм є вік людини [1].

Найширше визначення «дорослої людини» надано на Генеральній сесії ЮНЕСКО в Найробі 1976 року: дорослим прийнято називати будь-яку людину, що визнана дорослою в тому суспільстві, до якого вона належить.

За даними Євростату найбільш популярними цілями людей, що беруть активну участь у програмах освіти дорослих, є бажання мати кращу роботу та покращення кар'єри (45%), удосконалити рівень знань та умінь з певного

напряму (33%), отримати знання і вміння, необхідні в повсякденному житті (26%) [3, с.3].

У рейтингу найбільш успішних країн, які заохочують дорослих до отримання нових професійних (і не тільки професійних) знань – саме ті країни, які мають найвищі показники соціально-економічного розвитку та соціального захисту населення: Німеччина, Швеція, Швейцарія, Великобританія, Норвегія, Нідерланди тощо. В останні роки до них активно наближуються нові члени Європейського Союзу – Естонія, Литва, Латвія та ін.

Форми успішної організації освіти дорослих маємо можливість розглянути на прикладі однієї з провідних країн – члену Євросоюзу – Німеччини [4].

Освіта дорослих в Німеччині має глибоке історичне коріння. Не применшуючи вклад інших країн в розвиток освіти дорослих, порівняльний аналіз літератури показує, що ідея освіти дорослих і термін «андрагогіка» зародились у 19 ст. саме в Германії. Німеччина й сьогодні залишається одним з лідерів на ринку освітніх послуг для дорослих, не втрачаючи своїх національних особливостей.

Освіту дорослих у Німеччині можна умовно розділити на: *продовжену професійну освіту* (berufliche Weiterbildung) і *загальну освіту дорослих* (allgemeine Erwachsenenbildung).

Основною функцією *продовженої професійної освіти* є професійна підготовка і перепідготовка громадян та забезпечення ринку праці висококваліфікованими спеціалістами. Необхідні навички і базові знання в області своєї теперішньої чи майбутньої професії дорослі можуть отримати в освітніх центрах для дорослих, організованих при відомих промислових компаніях, Торгівельних Союзах, у сільськогосподарських освітніх центрах, технічних школах, університетах. У тому ж напрямку працюють Центри з підтримки безробітних. Центри проводять різноманітні курси підвищення кваліфікації та перепідготовки, які тривають інколи кілька років.

Загальна освіта дорослих більшою мірою виконує соціальне замовлення суспільства. Тут дорослі мають можливість заповнити «прогалини» середньої

школи, одержати знання з любої цікавої для них області, навчитися будувати свої відносини з суспільством і адаптуватися до нових умов життя, а також отримати політичну освіту, щоб надалі приймати активну участь у процесах прийняття демократичних рішень.

«Загальноосвітні послуги» пропонують:

- комерційні освітні організації, де дорослі в основному вивчають іноземні мови;

- освітні центри при політичних партіях;

- центри дистанційної освіти;

- різноманітні курси й тематичні семінари;

- телебачення (освітні програми для дорослих);

- бібліотеки, як центри самоосвіти.

Важливу роль в освіті дорослих в Німеччині грають вищі народні школи (Volkshochschulen) чи народні університети. Вони є суспільними центрами неперервної освіти з широким спектром можливостей, від початкової професійної освіти, курсів підвищення кваліфікації, вечірньої школи до курсів з культурною і політичною тематикою. Тривалість курсів – від кількох годин до кількох місяців.

Освітню роботу з дорослими ведуть також німецькі університети. Вперше семінари для дорослих почав проводити в 1955 році Гьоттингенський університет. У 1976 році в Німеччині був виданий закон, який зобов'язував університети окрім своєї звичайної науково-педагогічної діяльності займатися освітою дорослих.

Стосовно неформальної освіти дорослих у ЗВО, слід згадати таку категорію як «вільний слухач» (Gasthörer). Протягом цілого семестру бажаючи з вищою освітою і без неї можуть відвідувати будь-які цікаві для них лекції. Кожен такий слухач отримує на час навчання пропуск у бібліотеки університету та комп'ютерні класи.

Також у рамках неформальної університетської освіти проходить робота з особами «третього віку». Вони мають право безкоштовно відвідувати любі цікаві для них лекції за програмою «Освіта після 50».

Ще одна форма освіти дорослих у Німеччині – численні центри, союзи та гуртки, організовані при церквах, а також церковні Академії. Основні напрями роботи таких шкіл – це сімейна освіта, культурні, політичні та історичні аспекти розвитку нації.

За міжнародними стандартами німці мають досить високий рівень освіти. Але значна частина населення Німеччини кожен рік приймає участь в програмах освіти дорослих, і кількість учасників кожен рік зростає.

Отже, розвиток найрізноманітнішої та всеохоплюючої системи освіти дорослих громадян України є нагальною потребою сучасності. Як засвідчили дослідження Л.Є. Сігаєвої, потенційний контингент дорослих, які повинні здобувати додаткові знання (перекваліфікацію, докваліфікацію, другу вищу освіту тощо) становить в Україні не менш як 70% професійно активного населення [2, с. 347].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ковальчук Л.О. Система освіти зарубіжних країн: навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. 136 с.
2. Сігаєва Л.Є. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.): [монографія] / за ред. С.О. Сисоєвої. К.: ТОВ «ЕКМО», 2010. 418 с.
3. Rogers A. Teaching Adults. Open University Press, 2002. 296 p.
4. Olbrich J. Geschichte der Erwachsenenbildung in Deutschland. Bonn 2001. 310 S.